

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**Кафедра загальної, вікової та педагогічної психології**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
О.Б. Жильцов
“ ” 2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ**

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрям підготовки 6.030102 «Психологія»

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

2015-2016 навчальний рік

Робоча програма «Психологія особистості» для студентів за напрямом підготовки 6.030102 «Психологія»

Укладач: Шевцова Олена Михайлівна, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології, кандидат психологічних наук

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри загальної, вікової та педагогічної психології (протокол № 8 від «9» грудня 2015 року).

Завідувач кафедри загальної,
вікової та педагогічної психології,
доктор психологічних наук, професор

 (О.П. Сергєєнкова)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи

Інституту людини Н. А. Клішевич

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Психологія особистості» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою загальної, вікової та педагогічної психології на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану для напряму підготовки «Психологія» денної форми навчання.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС). Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати студент відповідно до вимог освітньо-професійної програми, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Психологія особистості», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Дисципліна «Психологія особистості» є однією з фундаментальних психологічних дисциплін, оскільки її зміст інваріантний до видів та предметів будь-якої професійної діяльності.

Курс «Психологія особистості» інтегрує знання про внутрішній світ людини, закономірності психічного розвитку та функціонування. У межах курсу висвітлюються основні психологічні підходи до розуміння особистості, узагальнюються й інтегруються знання про окремі психічні якості в поняття особистості, набуваються вміння й навички самопізнання, самоаналізу, саморозуміння, самоактуалізації та саморозвитку з метою ефективного їх застосування у практичній і прикладній діяльності.

Мета дисципліни – розкрити психологічні особливості становлення, розвитку та саморозвитку особистості, узагальнити знання про окремі психічні якості в інтегральне поняття особистості; забезпечити на цій основі розширення соціально-психологічної й аутопсихологічної компетентностей у сфері психології особистості.

Завдання курсу:

- ознайомлення з основними психологічними підходами і концепціями щодо сутності та структури особистості;
- аналіз умов становлення, функціонування і розвитку особистості;
- висвітлення можливостей застосування набутих знань у подальшій професійній діяльності;
- ознайомлення з методиками діагностики індивідуально-психологічних якостей особистості;
- розкриття процедур особистісного самопізнання та саморозвитку.

У результаті вивчення курсу студент повинен **знати**:

- теоретико-методологічні засади та принципи, завдання, проблеми та методи психології особистості;
- категоріально-понятійний апарат психологічної науки у проблемному полі психології особистості, її специфіку та закономірності функціонування у сфері суспільних відносин та

поведінки;

- засади основних наукових підходів психології особистості (психоаналіз, біхевіоризм, когнітивна психологія, гештальтпсихологія, гуманістична психологія тощо);
- психологічну структуру особистості за різних наукових концепцій і теорій, індивідуальні та соціально-психологічні закономірності проявів особистості у поведінці й діяльності;
- психологічні чинники, які зумовлюють особливості поведінки та діяльності особистості.

У результаті засвоєння дисципліни студенти оволодівають **уміннями** та **навичками**:

- інтегрувати набуті знання з метою кращого розуміння особистості;
- застосовувати набуті знання для пояснення і прогнозування особистісного розвитку, поведінки особистості;
- професійно-психологічної спостережливості, складання психологічного портрету;
- психологічної діагностики й аналізу проявів особистості у поведінці й діяльності;
- діагностувати психологічні якості й особливості особистості.

У ході опанування навчальним матеріалом курсу «Психологія особистості» студенти набувають загальних і професійних **компетентностей**:

- здатність до виокремлення прикладної психологічної проблеми, визначення її детермінації та шляхів розв'язання;
- здатність до аналізу своєї особистості як майбутнього професіонала та визначення шляхів її саморозвитку й вдосконалення;
- аутопсихологічну компетентність;
- здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації та саморозвитку;
- спроможність діяти з соціальною відповідальністю та громадською свідомістю;
- соціально-перцептивні компетенції;
- спрямованість на розкриття особистісного потенціалу та самореалізацію.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 72 год., із них 12 год. – лекції, 16 год. – семінарські заняття, 40 год. – самостійна робота, 4 год. – модульний контроль.

Вивчення навчальної дисципліни «Психологія особистості» завершується заліком.

І. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів: 2	Галузь знань 0301 «Соціально-політичні науки» (шифр і назва)	Нормативна
Модулів – 2	Напрямок підготовки 6.030102 «Психологія» (шифр і назва)	Рік підготовки
Змістових модулів – 2		2-й
Загальна кількість годин – 72		Семестр
		4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Перший (бакалаврський) рівень	Лекції
		12 год.
		Практичні, семінарські
		16 год.
		Самостійна робота
		40 год.
		Вид контролю:
	залік	

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Змістовий модуль I.								
Особистість й її структурно-психологічні характеристики								
1	Предмет і завдання психології особистості. Сутність поняття «особистість» у психології. Методи дослідження особистості.	10	2	2		2	6	
2	Поняття про структуру особистості у вітчизняній психології.	11	4	2		2	7	
3	Структурні концепції особистості у зарубіжній психології. Типології особистості	15	8	2		4	7	2
Разом:		36	16	6		8	20	2
Змістовий модуль II.								
Становлення і розвиток особистості								
4	Потреби і мотиви як джерело активності особистості.	10	4	2		2	6	
5	Вітчизняні та зарубіжні теорії розвитку ціннісно-мотиваційної сфери особистості.	11	4	2		2	7	
6	Особистісне зростання та його критерії. Зріла особистість.	15	8	2		4	7	2
Разом:		36	16	6		8	20	2
Разом за навчальним планом:		72	32	12		16	40	4

III. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Особистість й її структурно-психологічні характеристики

Лекція 1. Предмет і завдання психології особистості. Сутність поняття «особистість» у психології. Методи дослідження особистості (2 год.)

Психологія особистості як галузь науки, що вивчає закономірності становлення і розвитку особистості як суб'єкта життєтворчості. Визначення поняття «особистість». Предмет і завдання психології особистості. Проблеми психології особистості. Особистість як суб'єкт міжіндивідних відносин. Особистість й індивідуальність. Проблема співвідношення в особистості біологічного та соціального. Особистість як суб'єкт соціальних стосунків і свідомої діяльності, системна якість індивіда, що формується у спільній діяльності та спілкуванні (Л. С. Виготський, О. М. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн, А. В. Петровський та ін.). Особистість як ансамбль ірраціональних несвідомих потягів (З. Фрейд). Особистість як результат психосоціальних криз (Е. Еріксон). Проблема дослідження особистості. Класифікація методів дослідження особистості. Емпіричні методи дослідження особистості. Методи для дослідження окремих якостей особистості. Типології у вивченні особистості. Переваги та недоліки емпіричних методів дослідження особистості. Проблема достовірності отриманих результатів.

Основні поняття теми: психологія особистості, індивід, людина, індивідуальність, особистість, системна якість, потяги, характеристики особистості, досвід, криза, стійкість, мінливість, єдність, емпіричні методи, спостереження, тест, бесіда, анкетування, експеримент, валідність, надійність, достовірність.

Семінар 1. Предмет та завдання психології особистості

Лекція 2. Поняття про структуру особистості у вітчизняній психології (2 год.)

Біологічна природа особистості. Духовна природа особистості. Соціальна природа особистості. Взаємозв'язок біологічного і соціального в структурі особистості. Структура особистості у вітчизняній психології (Л. С. Виготський, Г. С. Костюк, С. Л. Рубінштейн, К. К. Платонов й ін.). Структурний підхід О. М. Леонтьєва. Інтраіндивідна, інтеріндивідна і метаіндивідна підсистеми структури особистості (А. В. Петровський). Проблема особистості в роботах Б. Г. Ананьєва. Центральний системоутворювальний компонент структури особистості: спрямованість (Л. І. Божович), динамічні смислові системи (Л. С. Виготський), ставлення (В. М. М'ясищев), установки (Д. І. Узнадзе), диспозиції (В. А. Ядов) тощо.

Основні поняття теми: структура, цілісність, структурний підхід, біологічна підструктура, соціальна підструктура, психічні властивості, психічні процеси, психічні стани, інтеграція, регуляція, знання, уміння, світосприйняття, навички, установка, диспозиція, стереотип, персоналізація, значення, сенс, фіксація

Лекція 3. Структурні концепції особистості у зарубіжній психології (2 год.)

Структурні концепції особистості. Концепція рис особистості (Г. Олпорт, Р. Кеттел, Г. Айзенк). Теорії особистості в межах психоаналітичного підходу. Проблема особистості в гуманістичній психології. Концепції типу особистості (К. Юнг, А. Адлер й ін.). Концепція особистісних конструктів (Дж. Келлі). Екзистенційна психологія. Теорія поля К. Левіна. Особистість з точки зору теорії навічіння. Проблема особистісного вибору (Е. Фромм).

Основні поняття теми: динаміка, колективне несвідоме, архетип, комплекс неповноцінності, Я-ідеальне, Я-реальне, риси, структура рис, структура існування.

Семінар 2. Структура особистості у вітчизняній та зарубіжній психології.

Семінар 3. Психофізіологічні властивості особистості. Типології особистості в психології.

Семінар 4. Генетичний та соціально-психологічний аспекти особистості. Поняття про здібності та характер.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Становлення і розвиток особистості

Лекція 4. Потреби і мотиви як джерело активності особистості (2 год.)

Потреби як механізм, що запускає активність людини. Класифікація потреб. Мотив як усвідомлена потреба, як спонування до активності. Класифікація мотивів. Структура мотиву. Функції мотиву. Мотив і мотивація. Мотивація як процес формування мотиву. Основні мотиваційні утворення. Зовнішня мотивація. Внутрішня мотивація. Спрямованість особистості як система стійких мотивів, що спонукають людину до діяльності (Л. І. Божович). Види спрямованості: спрямованість на взаємодію, ділова спрямованість, спрямованість на себе.

Основні поняття теми: потреба, мотив, інтерес, схильність, прагнення, бажання, спонука, світосприйняття, мотивація, спонування, професійна спрямованість, гуманістична спрямованість.

Семінар 5. Мотивація й особистість. Емоційно-вольова сфера особистості.

Лекція 5. Вітчизняні та зарубіжні теорії розвитку ціннісно-мотиваційної сфери особистості (2 год.)

Умови розвитку ціннісно-мотиваційної сфери особистості. Дефіцитарна мотивація й мотивація досягнення (А. Маслоу). Розвиток мотивації в діяльності особистості. Теорія мотивації досягнення успіху й уникнення невдач у різних видах діяльності (Дж. Аткинсон, Д. Макклеланд). Теорія каузальної атрибуції: пояснення особистістю мотивів своєї поведінки і поведінки інших людей (Ф. Хайдер, Дж. Келлі). Самоактуалізація особистості. Ціннісні орієнтації як змістовна характеристика спрямованості (М. Рокич). Термінальні та інструментальні цінності.

Основні поняття теми: мотивація досягнення, мета, успіх, казуальність, причинність, самоактуалізація, цінності та ціннісні орієнтації.

Семінар 6. Розвиток ціннісно-мотиваційної сфери особистості.

Лекція 6 . Особистісне зростання і його критерії. Зріла особистість (2 год.).

Зріла особистість та її характеристика (Г. Олпорт). Продуктивна особистість (Е. Фромм). Індивідована особистість (К.-Г. Юнг). Самоактуалізована особистість й її характеристики. Особистісне зростання і вершинні переживання (А. Маслоу). Особистість повного функціонування (К. Роджерс) й її характеристики.

Основні поняття теми: дорослість та зрілість, продуктивність, індивідуація, особистісне зростання, самоактуалізація та шляхи її досягнення.

Семінар 7. Поняття свідомості та самосвідомості у вітчизняних і зарубіжних концепціях особистості.

Семінар 8. Особистісна зрілість й умови її розвитку.

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Психологія особистості» для напряму підготовки «Психологія»

Разом: 72 год.: лекції – 12 год., семінарські заняття – 16 год., самостійна робота – 40 год., модульний контроль – 4 год., залік. Коефіцієнт – 1,54

Модулі	Змістовий модуль I	Змістовий модуль II
Назва модуля	Особистість й її структурно-психологічні характеристики	Становлення і розвиток особистості
Кількість балів за модуль	77 балів	77 балів
Теми лекцій	1.Предмет і завдання психології особистості. Сутність поняття «особистість» у психології. Методи дослідження особистості. 2.Поняття про структуру особистості у вітчизняній психології. 3.Структурні концепції особистості в зарубіжній психології. Типології особистості	1. Потреби і мотиви як джерело активності особистості. 2.Вітчизняні та зарубіжні теорії розвитку ціннісно-мотиваційної сфери особистості. 3. Особистісне зростання та його критерії. Зріла особистість.
	3 б.	3 б.
Теми семінарських занять	1.Предмет та завдання психології особистості. 2.Структура особистості у вітчизняній та зарубіжній психології. 3. Психофізіологічні властивості. Типології особистості в психології. 4. Генетичний та соціально-психологічний аспекти особистості. Поняття про здібності та характер.	1. Мотивація й особистість. Емоційно-вольова сфера особистості. 2. Розвиток ціннісно-мотиваційної сфери особистості. 3. Поняття свідомості та самосвідомості у вітчизняних і зарубіжних концепціях особистості. 4. Особистісна зрілість й умови її розвитку.
	44 б.	44 б.
Самостійна робота	Ведення термінологічного словника. (5 балів)	Ведення термінологічного словника. (5 балів)
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)	Модульна контрольна робота 2 (25 балів)
Загальна кількість балів	154 бали	
Підсумковий контроль	залік	

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I.

Особистість й її структурно-психологічні характеристики

Семінар 1. Предмет та завдання психології особистості

1. Предмет та завдання психології особистості.
2. Індивід, особистість, суб'єкт, індивідуальність.
3. Особистість як психічна реальність. Множина понять особистості: причини і наслідки.
4. Основні проблеми психології особистості. Принципові позиції, які визначають особистість.
5. Процеси особистості та її психологічні утворення.
6. Методи дослідження особистості.
7. Стратегії вивчення особистості.

Семінар 2. Структура особистості у вітчизняній та зарубіжній психології

1. Структура особистості за С. Л. Рубінштейном.
2. Особистість у концепції О. Г. Ковальова.
3. Функціональна динамічна структура особистості за К. К. Платоновим.
4. Структура особистості в концепції В. М. М'ясищева.
5. Психодинамічний напрямок у теорії особистості: Зигмундт Фрейд.
6. Аналітична теорія особистості: Карл Густав Юнг.

Семінар 3. Психофізіологічні властивості особистості. Типології особистості в психології

1. Темперамент та його характеристики. Основні властивості нервової системи (рухливість, урівноваженість, сила).
2. Типи темпераменту. Адаптивні можливості темпераменту.
3. Основні концептуальні підходи в дослідженні проблеми темпераменту (І. П. Павлов, Б. М. Теплов, В. М. Русалов, Я. Стреляу).
4. Конституційна типологія.
5. Сенсорна типологія.
6. Психогіометрична типологія.
7. Типи людей та «локус контролю», інтроверсія та екстраверсія, нейротизм.

Семінар 4. Генетичний та соціально-психологічний аспекти особистості. Поняття про здібності та характер.

1. Поняття про здібності. Здібності і розвиток людини. Природа людських здібностей. Індивідуальні відмінності. Задатки і здібності.

2. Рівні розвитку здібностей. Обдарованість. Талант. Геніальність. Творчі здібності особистості та їх розвиток.
3. Залежність характеру від темпераментальних особливостей особистості.
4. Вчинок як одиниця аналізу характеру особистості.
5. Рис характеру. Залежність соціального інтелекту від рис характеру особистості.
6. Соціальні типи характеру. (Е. Фромм)

Рекомендована література: основна [1-8]; додаткова література в загальному списку п. XII.

Змістовий модуль II

Становлення і розвиток особистості

Семінар 5. Мотивація й особистість. Емоційно-вольова сфера особистості.

1. Мотиваційна сфера особистості й її основні утворення.
2. Види і роль емоцій у житті людини. Емоційний досвід особистості.
3. Емпатія, характеристика емпатійної особистості.
4. Поняття про волю. Вольова регуляція поведінки. Розвиток волі в людини.
5. Саморегуляція і самоконтроль особистості.

Семінар 6. Розвиток ціннісно-мотиваційної сфери особистості.

1. Основні характеристики ціннісно-мотиваційної сфери особистості.
2. Ціннісні орієнтації як змістова характеристика спрямованості.
3. Форми прояву спрямованості.
4. Мотив, як намір, ідея, почуття, переживання (Л. І. Божович);
5. Теорія потреб А. Маслоу.

Семінар 7. Поняття свідомості та самосвідомості у вітчизняних і зарубіжних концепціях особистості.

1. Структура свідомості.
2. Взаємозв'язок свідомості і самосвідомості особистості.
3. Узагальнена структура самосвідомості особистості.
4. Модель структури самосвідомості: самість і Я (К. Юнг).
5. Я-концепція як продукт самосвідомості особистості й її структура.
6. Складові Я-концепції особистості й їх роль у становленні та розвитку особистості.
7. Поняття про Я-образ, самооцінку, самоставлення, саморегуляцію, самоконтроль.

Семінар 8. Особистісна зрілість й умови її розвитку.

1. Зріла особистість й її характеристики (Г. Олпорт).
2. Продуктивна особистість (Е. Фромм).
3. Самоактуалізована особистість й її вершинні переживання (А. Маслоу).

4. Саморозвиток і самовдосконалення особистості.
5. Самореалізація та самотворення особистості.

Рекомендована література: основна [1-8]; додаткова література в загальному списку п. XII.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Провідними завданням для самостійної роботи студентів з курсу є:

- теоретичне опрацювання отриманої інформації з певної теми;
- практичне застосування отриманих знань у підготовці до семінарських занять;
- постійне ведення термінологічного словника (кожний понятійно опрацьований модуль – 5 балів).

Таблиця 6.1

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання
Змістовий модуль I.			
Особистість й її структурно-психологічні характеристики			
Тема 1. Предмет і завдання психології особистості. Сутність поняття «особистість» у психології. Методи дослідження особистості (6 год.)	Семінар, модульний контроль, залік	1	До семінару 1
Тема 2. Поняття про структуру особистості у вітчизняній психології (7 год.)	Семінари, модульний контроль, залік	3	До семінарів 2 та 3
Тема 3. Структурні концепції особистості у зарубіжній психології. Типології особистості (7 год.)	Семінар, модульний контроль, залік	1	До семінару 4
Змістовий модуль II.			
Становлення і розвиток особистості			
Тема 4. Потреби і мотиви як джерело активності особистості. (6 год.)	Семінар, модульний контроль, залік	1	До семінару 5
Тема 5. Вітчизняні та зарубіжні теорії розвитку ціннісно-мотиваційної сфери особистості (7 год.)	Семінари, модульний контроль, залік	3	До семінарів 6 та 7
Тема 6. Особистісне зростання та його критерії. Зріла особистість (7 год.)	Семінар, модульний контроль, залік	1	До семінару 8
<i>Разом: 40 год.</i>	<i>Разом: 10 балів</i>		

Змістовий модуль I

Особистість й її структурно-психологічні характеристики

Тема: Предмет і завдання психології особистості. Сутність поняття «особистість» у психології. Методи дослідження особистості.

На основі літературних джерел проаналізувати поняття особистість і дати оцінку наступним визначенням:

1. «Поняття «людський індивід» визначає лише приналежність до людського роду і не включає конкретних соціальних або психологічних характеристик. Поняття «індивідуальність», до якого оперує психологія, позначає сукупність успадкованих і набутих у процесі онтогенезу фізичних і психічних особливостей, які відрізняють даного індивіда від інших. Поняття «особистість» позначає цілісну людину в єдності її індивідуальних здібностей і її соціальних функцій. Особистість соціальна, оскільки всі її ролі й її самосвідомість – продукт суспільного розвитку» (І.С. Кон, 1964: «Философская энциклопедия», т.3).

2. Поняття «особистість» указує на властивість людини, а людина є носій цієї властивості. Властивість бути особистістю притаманна людині не як біологічній істоті, а як соціальній істоті (В.П. Тугаринов, 1965, С. 4).

3. «Людина є індивідуальність у силу наявності в неї особливих неповторних властивостей, людина є особистість у силу того, що свідомо визначає своє ставлення до навколишнього. Людина є в максимальній мірі особистість, коли в ній мінімум нейтральності, байдужості (С.Л. Рубинштейн, 1957, С. 30-32).

4. «Людську особистість характеризує система відносин, обумовлених її життям у суспільстві. У процесі відображення об'єктивного світу активно діюча особистість виступає як ціле, в якому пізнання об'єктивного здійснюється в єдності з переживаннями» (А.В. Петровский, 1964, С. 21).

5. «До психічних властивостей особистості відносяться характер, темперамент, здібності людини, сукупність почуттів і мотивів діяльності, а також особливості протікання психічних процесів» (К.К. Платонов, 1965, С. 19-20).

6. «Особистість як суспільний індивід завжди виконує певну сукупність суспільних функцій. Кожна із цих функцій здійснюється шляхом своєрідної суспільної поведінки, будується у вигляді свідомих процедур і обумовлюється їх мотивацією. Ці процедури, мотиви й суспільні функції особистості в цілому детерміновані нормами моралі, права й інших явищ суспільного розвитку. Будь-яка діяльність людини здійснюється в системі об'єктно-суб'єктних відносин, тобто соціальних зв'язків і взаємозв'язків» (Б.Г. Ананьев, 1996, С. 251).

7. «Особистість – поняття, що позначає сукупність стійких психологічних якостей людини, що становлять її індивідуальність» (Р.С. Немов. Психологія. Кн. 1, С. 557).

8. «Особистість – термін, що позначає: 1) людського індивіда як суб'єкта відносин і соціальної діяльності або 2) стійку систему соціально значимих рис, що характеризують індивіда як людину того або іншого суспільства або спільноти. Особистість з'являється тільки з виникненням свідомості й самосвідомості» (Психологічний словник. – М., 1983, С. 178).

9. Сформулювати власне розуміння поняття «особистість», виходячи з

наявних у літературі, якомога лаконічно.

Тема: Особистість й індивідуальність

1. Визначити серед наведених психологічних особливостей людини такі, що характеризують її або як індивіда, або як особистість: авторитет, висока швидкість реакцій, інтереси, здібності, старанність, збудливість, інтроверсія, темперамент, потреби, сміливість, музичні здібності, інтелект, наполегливість, відповідальність, інтернальність, переконання, спрямованість, розум, чудова дикція, інтереси, здібності, низька адаптація до темряви, чуйність, приємний голос, ідеали, принципи, висока сенсорна чутливість, активність, мова.

2. Серед наведених психологічних особливостей людини, що характеризують її або як індивіда, або як особистість, зазначити такі, що характеризують її як індивіда: тип вищої нервової діяльності, органічні потреби, задатки, висока сенсорна чутливість, емоційна збудливість, чудова дикція, чуйність, наполегливість, низька адаптація до темряви, уважність, красива хода, правдивість, інтереси, розум, сміливість, старанність, чітка координація рухів, швидка реакція, працьовитість, пластичність. Обґрунтуйте свою відповідь.

3. Психологічно схарактеризувати власну індивідуальність (представити у формі есе).

Тема: Структура особистості у вітчизняній та зарубіжній психології

1. Підібрати методики визначення рис особистості (Р. Кеттел, Г. Айзенк й ін.).

2. Підібрати методики визначення типу особистості, екстраверсії, інтраверсії.

3. Підібрати методики визначення типу особистості.

4. Провести дослідження за обраними методиками.

5. Проаналізувати результати дослідження і скласти психологічний автопортрет.

Тема: Психофізіологічні властивості особистості

1. Обрати зі списку слова-характеристики, які відносяться до ознак темпераменту: працелюбність, неврівноваженість, емоційність, педантичність, сенситивність, реактивність, агресивність, кмітливість, високі розумові здібності, геніальність, сила емоційної реакції, міміка, принциповість, гострота зору.

2. Обґрунтувати свою відповідь.

3. Визначити переваги та недоліки «Теппінг-тесту». Які темпераментальні характеристики можна виявити за його допомогою?

Тема : Генетичний та соціально-психологічний аспекти особистості.

1. Визначити поняття акцентуація.
2. Опрацювати методику на виявлення акцентуованих рис характеру.
3. Визначити, які з наведених нижче ознак поведінки можуть розглядатись як ознаки психопатичних змін: погана поведінка в школі, несприятливе сімейне становище, зловживання алкоголем, наркотичними речовинами, паління, відсутність друзів, брехливість, боягузтво, жорстоке відношення до тварин, нестійкість поведінки, вразливість, боротьба за справедливість, дрібні крадіжки. Відповідь обґрунтувати.
4. Охарактеризувати основні форми девіації особистості: акцентуації особистості, психічний інфантилізм, інтелектуальна недостатність, соціопатія, психопатологічні риси особистості, психопатія. Відповідь обґрунтувати.
5. Визначити, які з наведених слів описують темперамент, а які — характер: стриманий, серйозний, емоційно стійкий, сумлінний, ініціативний, чутливий, чуйний, творчий, активний.
6. Проаналізувати в чому проявляється взаємозв'язок між зовнішністю людини та її характером. Чи можна за зовнішністю визначити характер людини? Яким чином? Які дослідники ставлять характер в пряму залежність від зовнішності? Відповідь обґрунтувати. Навести приклади.

Тема: Емоційно-вольова сфера особистості.

1. Проаналізувати комплексний, психобіографічний, тестовий методи дослідження особистості.
2. Визначити основні методи дослідження емоційно-вольової сфери особистості.
3. Проаналізувати переваги та недоліки методу експертних оцінок в дослідженні емоційно-вольової сфери особистості.
4. Підібрати психодіагностичні методики для пілотажного дослідження вольової сфери особистості.
5. Підібрати психодіагностичні методики для пілотажного дослідження емоційної сфери особистості.
6. Провести психодіагностування за обраними методиками та проаналізувати результати дослідження.

Змістовий модуль II

Становлення і розвиток особистості

Тема: Умови становлення і розвитку особистості

1. Зробити аналіз теорій розвитку особистості за наступними критеріями: напрямок (науковий підхід), автор, основні положення, розуміння особистості, розуміння розвитку, недоліки теорії.
2. Проаналізувати стадії розвитку особистості за Е. Еріксоном.
3. Встановити співвідношення психосоціальних стадій розвитку

особистості і змісту вікової кризи згідно з Е. Еріксоном:

0-1 р.: его-інтеграція – відчай

1-3 р.: інтимність – ізоляція

3-6 р.: ініціативність – почуття провини

6-12 р.: егоідентичність – рольова невизначеність

12-19 р.: компетентність – неповноцінність

20-20 р.: базальна довіра – базальна недовіра

26-64 р.: продуктивність – застій

65 р. і більше: автономія – почуття сорому.

4. Підібрати методики на виявлення особистісної готовності до розвитку та на вивчення факторів, які впливають на розвиток особистості.

5. Запропонувати власну програму особистісного зростання.

Тема: Потреби і мотиви як джерело активності особистості

1. Проаналізувати схожість та розбіжності наведених нижче схем взаємозв'язку між потребою та діяльністю. Визначити, яка з них більше співвідноситься з реальністю. Чому?

Діяльність – потреба – діяльність.

Потреба – діяльність – потреба.

2. Визначити, які з наведених понять можна співвіднести з довільною саморегуляцією, а які з волею: утримання емоцій; керування запам'ятовуванням тексту; постановка цілей; зміна цілі; прийняття рішення; вибір між двома рівними можливостями; внутрішній діалог. Відповідь обґрунтувати.

3. Зазначити положення, яке характеризує психоаналітичне, біхевіористичне, когнітивне та гуманістичне розуміння джерела активності особистості:

1) зовнішні стимули підтримують розвиток людини, але єдина рушійна сила її поведінки – тенденція актуалізації;

2) основним джерелом активності особистості є нейрофізіологічний стан збудження, який виявляється в певних інстинктах;

3) основним джерелом активності особистості є система свідомих мотивів і відносин, що сформувалися залежно від суспільних відносин та умов виховання;

4) особистість активна за своєю природою (життя – форма руху) і поводить відповідно до суб'єктивної інтерпретації реальності;

5) основним джерелом активності особистості є підкріплення її відповідних дій;

6) активність особистості зумовлена особливостями взаємодії потреб, потенційних можливостей позитивного зростання, вдосконалення та оточення.

Відповідь обґрунтувати.

4. Проаналізувати програму розвитку особистості «Практика психосинтезу» (за Дж. Томасом).

Тема: Ціннісно–мотиваційна сфера особистості

1. Визначити основні характеристики ціннісно-мотиваційної сфери особистості.
2. Розкрити, в чому полягає зміст поняття «ціннісні орієнтації» Відповідь обґрунтувати.
3. Продіагностувати ціннісні орієнтації особистості за допомогою методики М. Рокіча.
4. Проаналізувати отримані результати.

Тема: Самосвідомість особистості. Механізми самосвідомості

1. Визначити, які умови розвитку Я-концепції за К. Роджерсом, який вплив вони здійснюють на розвиток особистості.
2. Із даних понять побудувати логічний ряд так, щоб кожне попереднє було родовим по відношенню до наступного: самосвідомість, Я-концепція, Я-ідеальне, людина, Я-образ, свідомість. Відповідь обґрунтувати.
4. Вивчити методики на визначення самооцінки особистості.
5. Виконати методику «Автопортрет особистості».
6. Підібрати методики на виявлення та розвиток асертивності особистості.

VII. ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ»

1. Психоаналіз як теорія особистості.
2. Результати перегляду психодинамічного напрямку: Альфред Адлер і Карл Густав Юнг.
3. Его-психологія і пов'язані з нею напрямки в теорії особистості: Ерік Еріксон, Еріх Фромм і Карен Хорні (на вибір).
4. Холістичні теорії особистості.
5. Когнітивно-біхевіоральні напрямки в теорії особистості.
6. Соціально-когнітивний напрямок в теорії особистості: Альберт Бандура і Джуліан Роттер.
7. Гуманістичний напрямок в теорії особистості: Абрахам Маслоу.
8. Феноменологічний напрямок в теорії особистості.
9. Теорія особистості Е. Берна.
10. Розвиток теорії особистості в експериментальній психології.
11. Проблема співвідношення біологічного і соціального в особистості.
12. Психоаналітичні концепції і їхній внесок у теорію особистості.
13. Гуманістична психологія й її внесок у розвиток теорії особистості.
14. Захисні механізми особистості в різних теоріях особистості.
15. Сучасні концепції розвитку особистості.
16. Внесок теорії особистості в психотерапію.
17. Внесок теорії особистості в навчання й виховання.

18. Історія формування поняття особистості в зарубіжній психології.
19. Історія формування поняття особистості у вітчизняній психології.
20. Комплексні дослідження особистості.
21. Концепція З. Фрейда як теорія особистості.
22. Індивідуальна теорія особистості А. Адлера.
23. Аналітична теорія особистості К. Юнга.
24. Концепція ліній розвитку А. Фрейд.
25. Концепція прихильності Дж. Боулбі.
26. Его-психологія в теорії особистості.
27. Гуманістична теорія особистості Е. Фромма.
28. Соціокультурна теорія особистості К. Хорні.
29. Міжособистісна теорія психіатрії Г. С. Саллівена.
30. Теорії К. Левіна і Ф. Перлза.
31. Теорія оперантного наочіння Б. Ф. Скіннера.
32. Теорії А. Елліса і А. Бека.
33. Соціально-когнітивна теорія особистості А. Бандури.
34. Теорія соціального наочіння Д. Роттера.
35. Теорія особистості К. Роджерса.

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Психологія особистості» оцінюються за системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчального плану.

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю:

№ з/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування лекцій	6
2.	Відвідування семінарських занять	8
3.	Відповіді на семінарських заняттях	80
4.	Модульні контрольні роботи (1, 2)	50
5.	Самостійна робота (1, 2)	10
	Загальна кількість балів	154
	Розрахунок коефіцієнту	$154:100=1,54$
6.	Залік	

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

➤ **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.

➤ **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування, звіт, реферат, есе.

➤ **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань, що вимагає повторного вивчення дисципліни

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Реферативні дослідження та есе, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських заняттях.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на семінарських заняттях, під час виконання самостійної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

IX. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні*: лекція (традиційна, проблемна), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні*: ілюстрація, демонстрація.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

Матеріал курсу викладається студенту на лекційних заняттях. Готуючись до семінарських занять по додатковій літературі студент розширює своє бачення проблем, що досліджуються.

Готуючи відповіді на питання самостійної роботи студент уточнює своє розуміння матеріалу. Виконання самостійної роботи здійснюється в робочих зошитах у довільній формі.

На консультаціях студент має можливість щодо покращення своєї оцінки отриманої на семінарі (чи не отриманої в силу різних причин) в результаті співбесіди з викладачем. У випадку недостатнього розуміння тих питань, що вивчаються, студент має змогу звернутися до викладача за роз'ясненнями на поточних консультаціях.

2) Методи оцінювання:

Оцінюванню підлягає робота студента на семінарських заняттях (підготовка, відповідь, активність у доповненнях, опануванні чи обговоренні-дискусії), підготовка відповідей на завдання самостійної роботи та активність пізнавального плану на індивідуальних консультаціях.

Оцінюється як володіння матеріалом, так і мисленнєва активність студента, що виявляється в чітких формулюваннях думок та в постановці проблемних питань.

Особливою формою оцінювання і контролю є модульна контрольна робота.

Студенти мають право на зарахування заліку за результатами підсумкового контролю.

Х. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ навчальні посібники;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ засоби підсумкового контролю;
- ✓ завдання для поточного контролю знань з навчальної дисципліни «Психологія особистості».

ХІ. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Асмолов А.Г. Психология личности : учебник / А.Г.Асмолов. – М. : изд-во МГУ, 1990. – 367 с.
2. Варій М.Й. Психологія особистості : навч. посіб. / М.Й.Варій. – К. :Центр учбової літератури, 2008. – 592 с.
3. Копець Л.В. Психологія особистості : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л.В.Копець. – К. :Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 460 с.
4. Москалець В.П. Психологія особистості : навч. посіб. / В.П.Москалець – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 262 с.
5. Психологія особистості : словник - довідник / за ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К. : Рута, 2001. – 320 с.
6. Рибалка В.В. Теорії особистості у вітчизняній психології : навч. посіб. / В.В. Рибалка. – К. : ІПППО АПН України, 2006. – 530 с.
7. Холл С., Линдсей Г. Теории личности / Кэлвин С.Холл, Гарднер Линдсей; перев. И.Гриншпуна. – М. : Психотерапия, 2008. – 656 с.
8. Шевцова О. М. Психологічний супровід професійно-особистісного розвитку вчителя в умовах інноваційної діяльності : наук.-метод. посіб. / О. М. Шевцова. – К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. – 128 с.

Додаткова:

1. Абульханова-Славская К. А. Развитие личности в процессе

жизнедеятельности / К. А. Абульханова-Славская // Психология формирования и развития личности. – М. : Наука, 1981. – 363 с.

2. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1968. – 339 с.

3. Анцыферова Л. И. О динамическом подходе к психологическому изучению личности / Л. И. Анцыферова // Психологический журнал. – 1981. – № 2. – С. 8-18.

4. Батаршев А. В. Базовые психологические свойства и профессиональное самоопределение личности : практическое руководство по психологической диагностике / А. В. Батаршев. – СПб. : Речь, 2005. – 208 с.

5. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Роберт Бернс. – пер. с англ. – М. : Прогресс, 1986. – 420 с.

6. Бех І. Д. Категорія становлення в контексті розвитку “Образу-Я” особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1992. – № 3. – С. 9-21.

7. Большой психологический словарь / под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко. – 3-е изд., доп. и перераб. – СПб. : ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2006. – 672 с. – (Большая университетская библиотека).

8. Бороздина Л. В. Что такое самооценка? / Л. В. Бороздина // Психологический журнал. – 1992. – Т. 13. – № 4. – С. 99-100.

9. Брушлинский А. В. Проблемы психологии субъекта / А. В. Брушлинский. – М. : ИП РАН, 1994. – 346 с.

10. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психологической диагностике / Л. Ф. Бурлачук. – 3-е изд. – СПб. : Питер, 2007. – 688 с. : ил. – (Серия «Мастера психологи»).

11. Выготский Л. С. Психология / Л. С. Выготский. – 5-е изд., испр. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. – 1008 с.

12. Гуменюк О. Є. Психологія Я-концепції : навч. посіб. / О. Є. Гуменюк. – Тернопіль : Економічна думка, 2004. – 310 с.

13. Джеймс У. Беседы с учителями о психологии / Уильям Джеймс. – М. : Совершенство, 1998. – 160 с.

14. Капрара Дж. Психология личности / Джиан Витторио Капрара, Дэниел Сервон. – СПб. : Питер, 2003. – 640 с.

15. Ковалев А. Г. Психические особенности человека / А. Г. Ковалев, В. Н. Мясищев. – Л.: ЛГУ, 1957. – 264 с.

16. Кон И. С. В поисках себя: Личность и её самосознание / И. С. Кон. – М. : Политиздат, 1984. – 335 с.

17. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 304 с.

18. Лушин П. В. Личностные изменения как процесс: теория и практика / П. В. Лушин. – Одесса : Аспект, 2005. – 334 с.

19. Мейли Р. Структура личности / Ришар Мейли // Экспериментальная психология / редакторы-составители: Поль Фресс, Жан Пиаже / под ред. А. Н. Леонтьева. – Вып.15. – М. : Прогресс, 1975. – С. 196-283.

20. Миронова М. Р. Личностный рост и его критерии / М. Р. Миронова, С. Л. Братченко // Психологические проблемы самореализации личности / под

ред. А. А. Крылова, Л. А. Коростылевой. – СПб. : СПбУ, 1997. – С. 44-49.

21. Мольц М. Я – это Я, или как стать счастливым / Максвелл Мольц. – пер. с англ. – предисловие В. П. Зинченко, Е. Б. Моргунова. – СПб. : Лениздат, 1992. – 192 с.

22. Моргун В. Ф. Концепція багатовимірного розвитку особистості та її застосування / В. Ф. Моргун // Філософська і соціологічна думка. – 1992. – № 2. – С. 27-40.

23. Налчаджян А. А. Социально-психологическая адаптация личности / А. А. Налчаджян. – Ереван, АН Армянской ССР, 1988. – 263 с.

24. Немов Р. С. Психология : учеб. для студентов высш. пед. учеб. заведений : в 3 кн. / Р. С. Немов. – М. : Просвещение; ВЛАДОС, 1995. – Кн. 2 : Психология образования. – 496 с.

25. Непомнящая Н. И. Целостно-личностный подход к изучению человека / Н. И. Непомнящая // Вопросы психологии. – 2005. – № 1. – С. 116-125.

26. Оллпорт Г. В. Личность в психологии / Гордон Уиллард Оллпорт. – М.: КСП+; СПб.: ЮВЕНТА, 1998. – 345 с.

27. Орлов А. Б. Личность и сущность: внешнее и внутреннее Я человека / А. Б. Орлов // Вопросы психологии. – 1995. – № 2. – С. 5-12.

28. Пантеев С. Р. Самоотношение как эмоционально-оценочная система / С. Р. Пантеев. – М. : МГУ, 1991. – 144 с.

29. Перлз Ф. Опыты психологии самопознания (практикум по гештальттерапии) / Фредерик Перлз. – перевод с англ. Михаила Папуше Гиль-Эсте. – М., 1993. – 240 с.

30. Петровский А. В. Психология развивающейся личности / А. В. Петровский. – М., 1987. – 238 с.

31. Петровский В. А. Личность в психологии: парадигма субъективности / В. А. Петровский. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 512 с.

32. Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – М.: Наука, 1986. – 255 с.

33. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. – К. : Вища шк., 1982. – 216 с.

34. Психологія особистості : словник-довідник / за ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. – К. : Рута, 2001. – 320 с.

35. Реан А. А. Психология изучения личности : учеб. пособие / А. А. Реан. – СПб. : Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 288 с.

36. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание: О месте психологического во всеобщей взаимосвязи явлений материального мира / С. Л. Рубинштейн. – М. : Изд-во АН СССР, 1957. – 328 с.

37. Рябикина З. И. Личность. Личностное развитие. Профессиональный рост / З. И. Рябикина. – Краснодар : Изд-во КубГУ, 1995. – 169 с.

38. Самосознание и защитные механизмы личности. Хрестоматия. – Самара : БАХРАХ-М, 2000. – 656 с.

39. Семиченко В. А. Психологія особистості / В. А. Семиченко. – К. : Видавець Ешке О.М., 2001. – 427 с. Рос. мовою.

40. Слободчиков В. И. Основы психологической антропологии. Психология развития человека: Развитие субъективной реальности в онтогенезе: учеб. пособ. / В. И. Слободчиков, Е. И. Исаев. – М.: Школьная пресса, 2000. – 416 с.
41. Собчик Л. Н. Психология индивидуальности. Теория и практика психодиагностики / Л. Н. Собчик. – СПб. : Речь, 2005. – 624 с.
42. Столин В. В. Самосознание личности / В. В. Столин. – М. : Изд-во МГУ, 1983. – 284 с.
43. Татенко В. А. Психология в субъектном измерении / В. А. Татенко. – К. : Вид. центр “Просвіта”, 1996. – 404 с.
44. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т. М. Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.
45. Цукерман Г. А. Психология саморазвития / Г. А. Цукерман, Б. М. Мастеров. – М. : Интерпракс, 1995. – 288 с.
46. Шевцова О. М. Особливості впливу особистісних факторів на розвиток професійної Я-концепції вчителів початкової школи / О. М. Шевцова // Педагогічний альманах : зб. наук. праць / Південноукраїнський регіональний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів ; редкол. : І.Д.Бех [та ін.] / голов. ред. В.В.Кузьменко. – Херсон, 2011. – Вип. 12. – ч. 2. – С. 216-220.
47. Шевцова О. М. Особливості валеонастанов як детермінант психологічного здоров'я особистості у дорослому віці / О. М. Шевцова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка : зб. наук. праць / Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка ; редкол. : Л.Ф.Бурлачук [та ін.] / гол. ред. М. О. Носко. – Серія «Психологічні науки» – Вип. 103. – Т. 2. – Чернігів : ЧНПУ, 2012. – С. 178-181.
48. Шевцова О.М. Психологічна характеристика рівнів розвитку професійної Я-концепції фахівця / О. М. Шевцова // Матеріали Міжнародного науково-практичного конгресу педагогів та психологів «Be smart!», 17-18 лютого 2015, м. Женева (Швейцарія) – Т. 2. – С. 197-202.
49. Bandura A. Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change / Albert Bandura // Psychol.Rev., 1977, V.84 – P. 191-215.
50. Maslow A. H. Motivation and Personality / Abraham Maslow. – N.-Y., Harper and Brothers, 1954. – 411 p.
51. Rogers C. Inside the World of Soviet Professionals / Carl Rogers // Journal of Humanistic Psychology, 1987. – Vol. 27, № 3. – P. 277-284.
52. Rosenberg M. Society and the adolescent self-image / Morris Rosenberg. Princeton, NJ: Princeton University Press., 1965. – 326 p.